

EBÜ BEKİR et-TAMESTÂNÎ

kuldan Allah'a doğru mu gittiği, yoksa Allah'tan kula doğru mu geldiği meselesine Ebü Bekir, "Yol O'nundur, bunun için O'nusuz O'na yol yoktur" tesbitiyle açıklık getirmiştir. Bu tesbitiyle de kişinin kâmil insan olmasında kendi gayret ve çabasının rolü olmakla birlikte esas unsurun Allah'ın lutf ve ihsanı olduğuna işaret etmiştir.

Ebü Bekir et-Tamestânî'nin, "Ölüm âhiretin kapısıdır ve oradan girmeden vuslat gerçekleşmez" sözü, sonraki yüzyıllarda Mevlânâ'da "şeb-i arûs" tabirinde ifadesini bulacak olan anlayışın temelini teşkil etmiştir. Nefsini öldürerek gerçeği bulan kişi, dünyada hayatının sona ermesiyle gerçek sevgilisine kavuşacaktır. Onun için Tamestânî, "Kalbin hayatı nefsin ölümündedir" demiştir (Sülemî, s. 471, 472).

Onun, "Tasavvuf bir harekettir, sükûnun olduğu yerde tasavvuf yoktur" şeklindeki tarifi bütün tasavvuf klasiklerinde yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Tabakaât*, s. 471-474; Ebü Nuaym, *Hilye*, X, 382; Kuşeyrî, *er-Risâle* (Uludağ), s. 133, 247, 371, 413, 418; Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ* (nşr. R. A. Nicholson), Leiden 1905-1907, II, 257; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 41; İbnü'l-Mülâkkın, *Tabakaâtü'l-evliyâ*, s. 353-354; Câmî, *Nefehât*, s. 190; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 237-238; Şa'rânî, *Tabakaât*, I, 121-122; Münâvî, *Kevâkib*, II, 16-17; Herevî, *Tabakaât*, s. 514; Arûsî, *Netâ'icü'l-efkârî'l-kuşsiyye*, Dimaşk, ts., II, 8-9.

MUSTAFA BİLGİN

EBÜ BEKİR ez-ZÜBEYDÎ

(bk. ZÜBEYDÎ, Ebü Bekir).

EBÜ BEKR-i TİHRÂNÎ

(أبو بكر تهراني)

(IX./XV. yüzyıl)

Akkoyunlular tarihine dair yazdığı *Kitâb-ı Dîyarbekriyye* adlı eseriyle tanınan münşî ve tarihçi (bk. KİTÂB-ı DİYARBEKRİYYE).

EBÜ BEKRE

(أبو بكر)

Ebü Bekre Nüfey'
b. Mesrûh es-Sekafî
(ö. 51/671 [?])

Sahâbî.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Vâsıt yakınlarındaki Zendeved şehrinde olan annesi Sümeyye'nin İran kısırası tarafından Yemen Meliki Ebü'l-Hayr'a he-

diye edildiği, melikin de ülkesine dönerken Tâif'te hastalandığı sırada kendisini tedavi eden meşhur Arap tabibi Hâris b. Kelede'ye onu hediye ettiği bilinmektedir. Sümeyye, Hâris b. Kelede'nin kölesi Mesrûh ile evlendirilmiş ve bu evlilikten Nüfey' dünyaya gelmiştir. Kaynakların birçoğunda Hâris b. Kelede'ye nisbet edilmesi onun kölesi olması sebebiyledir. Ebü Bekre'nin müslüman olduktan sonra Hâris b. Kelede'ye nisbet edilmediği de onun oğlu olmadığını göstermektedir (Zehebî, III, 6). Ziyâd b. Ebîh Nüfey'in anne bir kardeşidir.

Tâif Muhasarası'nda (8/630) müslümanlara katılacak hürlerin serbest, kölelerin hür olacağı ilân edilince Tâif Kalesi'nden kaçıp gelen yirmi üç köleden biri de Nüfey' idi. Kaleden aşağıya bekere (veya bekere) denen bir kuyu çıkırdığı ile indiği için Hz. Peygamber kendisine "Ebü Bekre" diye iltifat etti ve o günden sonra hep bu künye ile anıldı. Hz. Peygamber'in emriyle İslâmiyet'i Amr b. Saîd b. Âs'tan öğrendi. Kız kardeşi Ezde'nin kocası olan ashâb-ı Suffe'den Utbe b. Gazvân Hz. Ömer devrinde Basra'ya vali tayin edilince Bahreyn'de bulunan Ebü Bekre'yi yanına aldırdı. Ebü Bekre burada uzun süre kaldığı için Basrî nisbiyle de anılır.

Ebü Bekre ve kardeşi Ziyâd b. Ebîh, iki kişiyle birlikte Mugîre b. Şu'be'nin zina yaptığını ileri sürdüler. Ancak Ziyâd'ın olayda gördüğü şahsı tam teşhis edemediğini söylemesi üzerine Mugîre b. Şu'be recm cezasından kurtuldu. Ebü Bekre ile diğer iki kişi ise iddialarını ispat edebilmek için yeterli sayıya (en az dört kişi) ulaşamadıklarından had cezasına çarptırıldılar. Bundan böyle şahitliklerinin kabul edilebilmesi için Mugîre hakkındaki bu iddiaları ile ilgili olarak tövbe etmeleri teklif edilince iki arkadaş bu isteği yerine getirdiği halde Ebü Bekre tövbe teklifini kabul etmedi. Kardeşi Ziyâd'ın gerek bu olaydaki tutumu, gerekse Muâviye'nin hilâfet mücadelesi sırasında Ebü Süfyân'ın oğluymuş gibi ona nisbet edilmeyi uygun görmesi sebebiyle onunla bir daha konuşmadı. Oğullarının kardeşi tarafından himaye edilip önemli mevkilere getirilmelerini de tasvip etmedi. Cemel Vak'ası'nda Hz. Âişe taraftarı iken Hz. Peygamber'den duyduğu bir hadisi hatırlayarak geri çekildi ve tarafsız kalmayı tercih etti. Aynı gerekçe ile Siffin Savaşı'na da katılmadı.

Kırk çocuğu olduğu nakledilen Ebü Bekre, Hz. Peygamber'den 132 hadis ri-

vayet etmiştir. Bunlardan sekizi *Şahî-hayn*'da bulunmakta, ayrıca beşi yalnız Buhârî'de, biri Müslim'in eserinde yer almaktadır. Rivayetlerinin tamamı *Kütüb-i Sitte*'nin diğer eserleriyle öteki hadis kitaplarında yer almış olup Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki rivayetleriyle ilgili olarak Ebü Bekir b. Ali es-Somâlî *Merviyâtü's-şahâbî Ebî Bekre fi Müsnedi'l-İmâm Ahmed* adlı bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (Mekke Ümmülkurâ Üniversitesi, 1399/1979). Ebü Bekre'den oğulları Abdullah, Ubeydullah, Abdurrahman, Abdülaziz, Müslim, Merrâr ve torunu Bahr b. Merrâr ile Ebü Osman en-Nehdî, Hasan-ı Basrî, İbn Sîrîn ve daha başkaları rivayette bulunmuşlardır.

Ebü Bekre, kardeşi Ziyâd b. Ebîh'in valiliği zamanında 51 (671) veya 52 (672) yılında Basra'da vefat etti. Cenaze namazını sahâbî Ebü Berze el-Eslemî kıldırdı.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Meğâzî", 56; a.mlf., *et-Târîhu'l-kebir*, VIII, 112-113; Vâkıdî, *el-Megâzî*, III, 931-932; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 485; İbn Sa'd, *et-Tabakaât*, VII, 15-16; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 288-289; İbn Ebü Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 489; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, III, 567-569; Ebü Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Avâşım* (Hatîb), s. 101, 237-238; İbnü'l-Cevzî, *Telkîhu fihümi'l-eser* (nşr. Ali Hasan), Kahire 1975, s. 401; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 154; İbnü'l-Esîr, *İsdü'l-gâbe*, V, 354-355; VI, 38-39; a.mlf., *el-Kâmil*, III, 443; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 5-10; Fâsî, *el-İkdu's-şemîn*, Beyrut 1986, VII, 29-30; Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, Kahire 1941, I, 418; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 571-572; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, X, 469-470; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 275; M. Th. Houtsma, "Ebü Bekre", *IA*, IV, 14.

ASRİ ÇUBUKÇU

EBÜ BERZE

(أبو برزة)

Ebü Berze Nadle b. Ubeyd
b. el-Hâris el-Eslemî
(ö. 65/685 [?])

Sahâbî.

Künyesiyle meşhur olduğu için hem kendinin hem babasının adı hususunda ihtilâf edilmiştir. Adı Nadle iken Hz. Peygamber tarafından Abdullah olarak değiştirildiği veya adının Hâlid olduğu söylenmekte, babasının ise Amr, Âiz, Niyâr, Nadle, Ubeyd veya Abdullah diye bilindiği kaydedilmektedir. Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn ve daha birçok âlime göre ise adı ve soy şeceresi yukarıda gösterildiği şekildedir.